

Jón Kalman Stefánsson (Island)

Narozen 1963 v Reykjavíku. Nedokončil studia literární vědy. Živil se jako dělník v továrně na zpracování ryb, jako policista, zedník, učitel, novinář, byl ředitelem knihovny. Začal jako básník, poslední čtvrtstoletí píše romány. Momentálně je mezinárodně nejocetovanějším islandským spisovatelem. Mj. byl čtyřikrát nominován na Cenu Severské rady za literaturu, jednou na prestižní Man Bookerovu cenu za román *Fiskarnir hafa enga fætu* (2013, slovensky Ryby nemají nohy, 2016). Proslul trilogií, která byla přeložena do dvacítky jazyků, včetně češtiny: *Ráj a peklo* (2012), *Smutek andělů* (2014) a *Lidské srdce* (2017). Autor v ní pojednává drsný život rybářské vesnice na konci 19. století. Jeho příběhy jsou podmanivé, syrové, osudové, jazyk poetický. „Štěstí jenom prožíváme, ale neštěstí si musíme nějak vysvětlit a psát o něm,“ říká.

úryvky z románu *Lidské srdce*, přeložila Marta Bartošková

XXV

PŘÍŠTÍHO RÁNA HO ZASE POŠLOU NA CESTU. Znovu bude putovat.

Přes hory a pláně. Z kopce do fjordu. Jako by už trmácení nebylo dost.

Ale teď je léto. Bude to příjemná cesta, taková dlouhá procházka. Je rád, že se dostane pryč, má z toho opravdovou radost. Těší se, že půjde horskou stezkou, že bude vysoko na pláni a bude sám. Na horském vzduchu člověk přijde na jiné myšlenky. Uvidí život z jiného úhlu, ať už to dělá ten vzduch nebo vzdálenost od lidí a civilizace. Poslali ho s dopisem. Napsala ho Geirtrúd a adresovala ho kupci ve vesnici se třemi sty obyvateli, která leží o dva fjordy dál. Chlapec se tam obstojně vyzná, je to blízko kraje, kde vyrůstal, poté co se jeho otec utopil. Má dopis odevzdat a počkat na písemnou odpověď. Stihne tam dojít za den, ale musí tam přespát. Ani tentokrát nepůjde sám, jen se bude snažit držet krok s někým jiným než s Jensem. Jens čeká na dopis od chlapce. Jsi naživu, ty parchante, zbyly ti všechny údy? Jak ti ubíhají dny, když ti nejsem v patách? Ne, nejde s Jensem, nýbrž se Snorrim, někdejší kupcem a stávajícím nýmandem, všivým obyvatelem hotelového suterénu. Snorri je hubený a bledý. Vlastně se ani nedá říct, že jdou spolu, protože oba jsou uzavření ve vlastním světě, ve svých vzpomínkách, ve své nejistotě. Do Geirtrúdina domu totiž zašla vedoucí hotelu Ásgerd, jestli si prý může chlapce na dva dny vypůjčit, aby Snorriho doprovodil na jih, právě do téhle vesnice. Bývalý kupec není žádný velký chodec. Není zvyklý chodit delší štreky a zabloudil by. Jenže odjet tam na koni prý nepřichází v úvahu. Na koně prý nesesedne, protože když to udělal naposledy, hnal se tryskem až do Reykjavíku, jen aby se tam dozvěděl, že Aldís, jeho žena, miluje Boha podstatně víc než jeho. Jinými slovy, Snorri se má dostavit do téhle vesničky na jihu, prohlédnout si tam varhany, a když se mu budou líbit, má je koupit. Bez hudby se člověk neobejde, bez ní jsme sotva víc než pouhé ryby. A o takového člověka, jako je Snorri, si rozhodně nemůžeme dovolit přijít, dodala vedoucí hotelu. Ne že by mi to bylo líto, ozvala se Helga, ale Fridrik nebude mít radost, že bude mít Snorriho pořád na očích. Hudba je důležitější než Fridrik a celá slavná Tryggviho obchodní společnost dohromady, ušklíbla se Ásgerd. Chlapce nemuseli dvakrát přemlouvat. Byla to zvláštní náhoda, že ho zrovna tam na jih posílali s dopisem. A tak Snorri s chlapcem vcházejí do Tungudalského údolí. Málokdy kráčejí vedle sebe, většinou je dělí desítky metrů. Chlapec se zabere do myšlenek, zapomene na Snorriho, zapomene, kam jdou a co tam budou dělat. Je rád, že se vydal na cestu, a vnímá, jak mu terén stoupá pod nohama. Nechává nohy, aby samy přemýšlely. Ale do smíchu mu není.

[...]

LOĎ, KTERÁ BRÁZDÍ MOŘE, je ryzí hudba. Naděje rozráží hladinu. Uvnitř fjordu je voda téměř mrtvolně nehybná, ale jakmile vyplují na otevřené moře, začne se neklidně čeřit. Navíc leje jako z konve. Bože můj, taková potopa! Loď mine horský pás a ten náhle skončí. Zdá se, jako by se tam země na místě zřítila do moře. Naděje za sebou nechá další dva fjordy a vpluje do zálivu. V nákladním prostoru veze jen skromný úlovek. Kuchař Jonni byl takový trouba, že si zlomil ruku, a proto se posádka musela prozatím s rybami rozloučit. Přemáhání bolesti a emocí nikdy nebyla jeho silná stránka a uvařit slušné jídlo taky nedokázal, ale chlapi doufají, že zlomenina přinese změnu k lepšímu. Zatímco naříkal, stačili alespoň vytáhnout šňůry s úlovkem. Mezi rybami stojí důkladně přivázané varhany a Snorri tam po celou plavbu sedí a hraje. Nic jiného by ani dělat nedokázal, nic jiného totiž neumí. Díky němu se tahle úspěšná rybářská loď teď otřásá Bachem. Chlapec stojí na dešti, poslouchá pleskání kapek na čelo a hudbu, která zaznívá skrz palubu. Chlapi polehávají či posedávají na vlhkých pryčnách v kajutě a zírají před sebe. Hudba v nich budí vzpomínky a naplňuje je touhou, kterou nechápou. Jsou z ní sklíčení i šťastní zároveň. Umění je nebezpečné, protože dokáže vzkřísit sny o lepším životě, spravedlivějším a krásnějším. Dokáže vzbudit výčitky svědomí, a pro všední realitu tak představuje hrozbu.

Chlapci je jedno, že zmokne. Není sice přímo lezavo, ale teplo zrovna taky není. Když bude dlouho stát na palubě promočený a bez pořádného oblečení, může to pořádně odskákat. Chceš snad nasytnout, kluku, napomene ho Brynjólfur. Stoupne si k němu a nemotorně ho vezme kolem ramen. Táhne z něj alkohol. Obstarat si pití ve vesnici je hračka, vlastně tam o ně přímo zakopával. Ne, to ne, odpoví chlapec, hned půjdu dolů. Ani se přitom na kapitána nepodívá a upírá pohled do deště – tam, kde je pevnina, kde se v hustém dešti skrývá rybářská chatrč. Slyší, jak se Brynjólfur vrací dovnitř. Chvíli vedle chlapce nečinně postával, prostě tam těsně u něj jen tak stál, skoro jako kdyby na něco čekal.

Stejný alkoholový odér chlapec cítil ze svého bratra, když spolu na člunu mířili do temného lía. Pluli, dokud se neocitli na otevřeném fjordu a země se jim neztratila z dohledu. To stačí, prohlásil Egil, vtáhl vesla do člunu a přesedl si na sousední lavici. Hladina moře byla nehybná a chlapec sledoval, jak se do ní vpíjejí kapky deště. Egil mu podal bundu napuštěnou rybím tukem a placatku. Napij se, nabídl mu, je to sakra dobrý pití. Chlapec si oblékl bundu, ale placatku posunkem odmítl. Od chvíle, kdy nastoupili do člunu, neřekl ani slovo. Egil na bratra chvíli civěl a pak zanádal do deště: To jsi takovej posera, že nepiješ? Prostě teď nemám chuť. Proč ne? Já nevím. Nebo ti snad takový pití není dost dobrý, protože bydlíš u bohatý báby? Já piju všechno, napřímil se chlapec vzdorovitě. Tak se teda napij! Geirtrúd není žádná bába. Tak se hned nečerti, andílek to taky asi nebude. Povídá se, že si dá říct s každým, kdo se jí líbí. Ona je... Geirtrúd je... Ale no tak, skočil mu Egil do řeči, nemusíš se hned rozčilovat. Stejně by ses měl se mnou napít, nepotkáváme se přece každý den, co, brácho? Já teď pít nechci, to bych pak možná neviděl, jak se kapky deště vpíjejí do moře. Egil už si donesl lahev ke rtům, ale zarazil se a nechal ruku zase klesnout. Vrhł na bratra pohled, a pak obrátil oči před sebe do deště a zanádal. A tak tam spolu seděli. Člun se na hladině téměř nehýbal. Děřil je od sebe jen dešť a spousta let, možná víc, než se dá vydržet. Oba mlčeli a bylo slyšet jen kajku. Její pípání zaznívalo jako podivná směsice osamělosti a ticha. Bylo to už tak dávno, co naposledy

leželi v rodičovské posteli – oni dva a jejich matka Lilja. Byla to poslední noc na světě, ráno poté je rozdělili a odvezli každého na jiný statek. Chlapec se probudil s Egilovými prsty zapletenými do vlasů. Byly to stejné prsty, které teď svíraly placatku s kořalkou – mozolnaté a zjizvené. Byly to vůbec ty samé prsty? Nebo se člověk může změnit natolik, že vlastně umře, zcela zmizí a promění se v nicotu, přesněji řečeno v něco úplně jiného? Tys mě nepoznal, usmál se Egil, vlastně se spíš ušklíbl, a znovu si přihnul z láhve. Chlapec uhnul pohledem a díval se stranou. Jako by mu unikala vzpomínka na tu úplně poslední noc, vzpomínka, kterou si v sobě hýčkal jako útěchu, jako slast smíšenou s bolestí. Pamatuju si toho tak málo, řekl, nejsem si ani jistý, před kolika lety se táta utopil, jestli před deseti nebo... Před deseti lety?! Vždyť už je to třináct let! Já si totiž pamatuju všechno, chlubil se Egil téměř vyčítavě. Hned jak jste nás vzbudili, jsem věděl, že jsi to ty, hned jsem tě poznal! Já nemám paměť na události, vysvětloval chlapec, ale pocity si pamatuju. Chtěl ještě dodat: pamatuju si, jak jsi mi zapletl prsty do vlasů, ale zarazil se. Já si pamatuju všechno, zopakoval Egil, tentokrát o něco tišeji. Zadíval se do deště a znovu si přihnul. O Bárdovi slyšel, donesly se k němu dvě různé verze: jedna o zapomenuté bundě, druhá o tom, jak se pak někdo vydal přes hory do údolí s jakousi knihou, sbírkou básní. Hned věděl, že to byl jeho bratr. Došlo mi to hned, vždycky jsem věděl, že jsi jako máma, a taky jako táta, že máš v hlavě jen ty blbosti o knížkách, ty podělaný sny, a vidíš, jak dopadli! Byl jsi jako máma, pořád ses držel její sukně a ona tě v jednom kuse nosila. Musíš si na ty kraviny dávat pozor. Na jaký kraviny? opáčil chlapec s pohledem upřeným na bratra. Na ty pitomý hlubokomyslný úvahy, na knížky, na tu debilní literaturu. Ty sračky z tebe udělají měkkotu a srazí ti vaz. Člověk se tomu nesmí poddávat, nesmí uhnout ani o píd. Čemu se nesmíme poddávat? Ničemu, žádným kecům. Musíš se zatvrdit, to jediný tě někam dovede. Ne, nesouhlasil chlapec tiše se sklopenýma očima, aby mu bratr neviděl do očí. Škoda, že nepiješ, litoval Egil. Hele, mlátili tě tam, kdes vyrůstal? Dávali ti dost najíst? Jestli si na tebe někdo dovoloval, jen mi to řekni a já mu rozbiju hubu. Já jsem se o sebe dokázal vždycky postarat a nikdy jsem se nemusel před nikým plazit. O tomhle podělaným životě něco vím.